

НАВЧАЄМО АНАЛІЗУВАТИ ІНФОРМАЦІЮ

Застосування методів розвитку критичного мислення на уроках природознавства

Галина ГАЧОК, учитель початкових класів,
ЗОШ I–III ст. “Берегиня”, м. Львів

Діти дуже допитливі, прагнуть активно пізнавати світ і здатні висувати оригінальні ідеї. Тому важливо, аби педагог використовував такі методи й прийоми організації діяльності учнів, які стимулювали б їх до пошуку інформації, пізнання й осмислення нового, вільного висловлення власних думок. І цим вимогам відповідають методи розвитку критичного мислення*. Розкриємо особливості їх застосування під час опанування природничих тем учнями 3-го класу.

Виклик як етап формування інтересу до отримання інформації

Перший етап на шляху формування критичного мислення — **виклик**. Під час його проходження важливо **зацікавити учнів питанням, яке розглядають на уроці, й стимулювати їх до отримання додаткової інформації, що глибше або ширше розкриває його зміст**. Діти мають усвідомити, що з питання можна зрозуміти, які саме знання стануть базою для засвоєння нових.

Тут у пригоді стане метод розвитку критичного мислення **“Знаю — Хочу дізнатись — Дізнався”**. Завдяки йому можна чітко структурувати матеріал і графічно продемонструвати логіко-змістові зв’язки.

На дошці педагог записує тему уроку. Під нею розміщує таблицю з трьох колонок: “Знаю”, “Хочу дізнатись”, “Дізнався”. Така сама за структурою таблиця має бути в кожного учня на картці.

Повідомляючи тему, вчитель зазначає, що в процесі роботи учні заповнюватимуть таблицю — колективно на дошці та індивідуально на картках.

Вода в природі. Властивості води

Під час вивчення теми педагог запитує учнів: “Що вам уже відомо про воду?”. Вони дають відповіді й записують їх у першу колонку таблиці.

— Що б ви ще хотіли дізнатися про воду? (Де на Землі міститься вода? Коли вода замерзає? Як вода випаровується? Чи всі речовини можна розчинити у воді? Чому людині потрібна вода?)

Усі відповіді фіксують у другій колонці таблиці.

Після опрацювання учнями матеріалу підручника вчитель запитує, що нового вони дізналися про воду. Діти відповідають і роблять записи в третій колонці таблиці (див. табл. на с. 45).

На завершальному етапі роботи з таблицею діти під керівництвом учителя зіставляють зміст колонок “Знаю”, “Хочу дізнатись”, “Дізнався” і роблять висновок, чи на всі питання, які хотіли з’ясувати, вдалося знайти відповіді.

У даному разі діти помічають, що у статті підручника вони не знайшли відповіді на запитання “Чому людині потрібна вода” і “Як вода випаровується”.

Педагог пропонує знайти відповіді на ці запитання вдома, скориставшись додатковою літературою.

Осмислення інформації

Після ознайомлення з новими даними учні переходять на наступний етап — **осмислення**. Діти мають

* Особливості застосування методів розвитку критичного мислення на уроках природознавства частково розкрито в “УПШ”, 2018, № 9.

Знаю	Хочу дізнатись	Дізнався
<ul style="list-style-type: none"> • Вода — прозора рідина. • Вода не має запаху. • Вода — розчинник. У ній можна розчинити сіль, цукор, і вона стане солодкою або солоною. • Вода перебуває у трьох станах: рідкому, твердому, газоподібному. • Вода замерзає й випаровується 	<ul style="list-style-type: none"> • Де на Землі міститься вода? • За яких умов вода замерзає? • Як вода випаровується? • Чи всі речовини можна розчинити у воді? • Чому людині потрібна вода? 	<ul style="list-style-type: none"> • Вода закипає при температурі 100° С. • Лід тоне при температурі 0° С. • Лід легший за воду. • Вода розчиняє різні речовини, водночас є речовини, які у воді не розчиняються (пісок, соняшникова олія, глина тощо). • Вода на Землі міститься у Світовому океані, у прісних водоймах, повітрі та під землею. • Вода входить до складу рослин, тварин та інших організмів. • На Землі дуже багато солоної води. Прісної води мало

уsvідомити, у яких питаннях вони вже добре орієнтуються, а що їм доки не зовсім зрозуміло, аби пізніше заповнити ці прогалини. Головний принцип, якого слід дотримуватися на цьому етапі, — надання учням права/установки на індивідуальні пошуки інформації з подальшим груповим обговоренням та аналізом.

На цьому етапі можна скористатися методами **“Тонкі й товсті запитання”** та **“Займи позицію”**.

Так, метод **“Тонкі й товсті запитання”** передбачає організацію взаємоопитування учнів (у початковій школі йдеться переважно про підготовку учнів до взаємоопитування). “Тонкі” запитання передбачають лаконічну репродуктивну відповідь, тоді як “товсті” потребують глибокого осмислення матеріалу, додаткових знань, умінь аналізувати.

Метод **“Займи позицію”** дає змогу зіставити різні, зокрема діаметрально протилежні, погляди на будь-яку гостру проблему.

Невичерпні джерела енергії та використання їх людиною

Аби узагальнити й систематизувати знання учнів з теми, вчитель запитує: “Про які переваги енергії сонця, води та вітру ви дізналися на уроці?” (Енергії сонця, вітру та води є невичерпними, екологічно безпечними).

Потім педагог пропонує проаналізувати обмеження (недоліки) цих джерел енергії. (*Сонце світить тільки вдень, у безвітряну погоду неможливо добути енергію вітру, можна добувати енергію тільки рухомої води*).

Діти самостійно читають казку.

Куди ховається Сонечко

Жило на світі Сонечко. Світило воно на землю, приносило людям тепло й затишок, дарувало радість.

І тривало так дуже довго. Аж якось Сонечко помітило, що люди не радіють йому, бо звикли й збайдужіли.

Замислило Сонечко сховатися. За високими горами, за глибоким морем збудувало собі домівку, зайшло в неї і вирішило не виходити.

Люди дуже здивувались, коли у свій час на небі не з'явилося світило. А далі вже й занепокоїлися. Не чути було сміху, люди мерзли.

Тоді земляни вирішили шукати Сонечко. Але ж не видно було ніякої дороги. І попросили вони допомоги

в неба, і засяяло раптом небо мільйонами зірок, а молодий Місяць показав шукачам шлях до домівки Сонечка.

Коли люди прийшли до Сонця, воно якраз прокинулося. Найсміливіший з людей виступив уперед і промовив:

— Будь ласка, повертайся назад, адже без твого тепла ми замерзаємо, твої промінці дарують нам радість, без тебе все в'яне, а звірі ходять похмурі.

— Ви про мене забули, — відповіло Сонечко. — Але ж саме я дарую вам життєву енергію.

— Повертайся назад, ми будемо тобі вдячні, — мовили люди.

— Удома мені краще, — відказало світило.

Коли ж глянуло на смутні обличчя людей, промовило: — Гараз, я повернусь, але світитиму тільки вдень, а вночі буду вдома відпочивати. Тоді вам світитимуть Місяць і зорі. А ви з нетерпінням чекатимете нового дня.

Відтоді так і повелося: Сонечко освітлює землю вдень, вночі відпочиває, а разом з ним і люди.

А коли Сонечко повертається, новий день приносить нові радощі!

Марія Солтис-Смирнова

За методом **“Тонкі й товсті запитання”** аналізують зміст прочитаної казки.

Орієнтовний зміст “тонких” запитань

- Де жило Сонечко?
- Про кого воно турбувалося?
- Що збудувало собі Сонечко?
- Що помітили люди?
- Хто потерпав без світила?
- Хто допоміг людям знайти дорогу до Сонця?
- Як закінчується казка?

Орієнтовний зміст “товстих” запитань

- Як Сонечко допомага людям?
- Чому воно заховалося від людей?
- Чому люди збайдужіли до його ласки?
- Що зрозуміли люди?
- Що було б, якби люди не пішли шукати Сонечко?
- Чи схвалюєте ви рішення Сонечка світити тільки вдень? Обґрунтуйте свою думку.
- Що було б, якби Сонце світило цілодобово?

На дошці вислів “Сонце — найпотужніше джерело енергії”. Учитель пропонує дітям поміркувати, чи згодні вони з таким твердженням.

БУДУЄМО НОВУ ШКОЛУ РАЗОМ

Журнал “Учитель початкової школи”

пропонує на допомогу педагогам
сучасні методичні матеріали

ЗАОЩАДЬТЕ до 10%

- 1 Заходьте на сайт upsh.com.ua
- 2 Оформлюйте онлайн-передплату на журнали “УПШ” та “Джміль”
- 3 Щомісяця гарантовано отримуйте надійну методичну підтримку!

ІНДЕКСИ для передплати на пошті

“УПШ”
Індекс 89869

+

“Джміль”
Індекс 40295

=

Комплект
Індекс 68604

ЗУСТРІЧАЙТЕ У 2019 РОЦІ

Спецвипуски, що представляють кращий досвід педагогів Львівської та Сумської областей (№2, №9)

Тематичні номери:

- Унікальні місця України (№6)
- Емоції та почуття (№12)